

Procesy digitalizácie v CVTI SR v súvislosti s akvizíciou knižničných fondov so zameraním na sivú literatúru

Centrum vedecko-technických informácií SR má významné postavenie v informačnej podpore vedy a výskumu (VaV) a akademického sektora na Slovensku. Jednou z aktivít informačnej podpory VaV je komplex úloh, ktoré pozostávajú zo získavania dokumentov určených na digitalizáciu alebo už digitálnych dokumentov, bibliografického spracovania a tvorby metadát, trvalého uchovávaní a ochrany a následného sprístupňovania. V roku 2010 bolo v CVTI SR zriadené Digitalizačné pracovisko na digitalizáciu obsahu kníh, tlačovín a dokumentov pre slovenskú vedu, ktoré bolo vybudované vďaka finančnej podpore Európskej únie, konkrétne Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci realizácie národného projektu „Infraštruktúra pre výskum a vývoj – Dátové centrum pre výskum a vývoj“.

CVTI SR písomne ponúklo predsedovi Slovenskej akadémie vied a vybraným univerzitám digitalizáciu vedeckého obsahu. Okrem digitalizácie bola ponúknutá aj spolupráca pri uchovávaní a sprístupňovaní. Na základe spomínanej ponuky digitalizácie takýchto dokumentov boli v CVTI SR zriadené pracovné skupiny a komisia, ktorých úlohou je kontinuálne získavanie vedeckých dokumentov na účel digitalizácie, spracovania, archivácie a sprístupňovania.

V súvislosti s úlohami vyplývajúcimi pre CVTI SR na základe zákona č. 183/2000 o knižniciach, podľa ktorého je depozitnou knižnicou a koordinátorom spracovania knižničných dokumentov, ktoré spravidla v malých nákladoch vydávajú výskumné ústavy, vysoké školy, medzinárodné organizácie, orgány verejnej správy a iné právnické osoby a fyzické osoby a ktoré nešíri distribučná sieť vydavateľstiev, je budovanie fondu sivej literatúry dôležitým článkom v informačnej podpore VaV.

Ústavy SAV a univerzity sa môžu uchádzať o digitalizáciu vedeckých dokumentov a dokumentov sivej literatúry prostredníctvom zaregistrovania požiadavky a zaslania žiadosti spolu so zoznamom dokumentov, ktoré žiadajú zdigitalizovať. Ku koncu roku 2013 Digitalizačné pracovisko zdigitalizovalo pre organizácie vedy a výskumu na Slovensku 1 318 827 strán a 12 293,4 metrov na veľkoplošných skeneroch vedeckých dokumentov a dokumentov sivej literatúry.

Pri digitalizácii nových a starších knižničných prírastkov sa dodáva spolu so základnými údajmi aj pole z KIS, ktoré bude pri párovaní objektov a metadát slúžiť na jednoznačnú identifikáciu daného dokumentu. Z pohľadu akvizície je najvyhovujúcejšie pole 001, nakoľko ho vytvára automaticky samotný KIS, takže sa predchádza možnosti zlyhania ľudského faktora pri jeho vyplňovaní. Výhodou z pohľadu vytvárania metadát je možnosť modifikovať záznamy v KIS aj počas procesu digitalizácie, úprav a exportu jednotlivých kvalít digitálnych objektov. Pomocou skriptu sa budú párovať vždy najaktuálnejšie metadáta. Z hľadiska racionalizácie a efektivity práce pri spájaní digitálnych objektov a metadát CVTI SR nasadilo do prevádzky softvér ScanFlow. Softvér ScanFlow generuje technické metadáta, ktoré slúžia na identifikáciu kvality výstupného formátu. Spolu s technickými metadátami sa v repozitári na základe vopred nadefinovaného skriptu budú spájať bibliografické metadáta z KIS, ktoré softvér prideli na základe jednoznačného identifikátora, ktorým je pole 001, a budú tak tvoriť ucelený identifikátor každého digitálneho objektu uloženého v repozitári. Na rok 2014 je plánovaná pilotná prevádzka tohto softvéru a testovanie párovania bibliografických a technických metadát. Ako vzorka na testovanie bude slúžiť súbor zdigitalizovaných skriptov

z fondu CVTI SR, ako aj zdigitalizované zborníky Depozitnej knižnice Zväzu slovenských vedecko-technických spoločností (ZSVTS).

V súčasnosti CVTI SR implementuje repozitár (Rosetta), ktorý bude slúžiť na dlhodobú ochranu digitálnych objektov (plné texty dokumentov s popisnými metadátami). V tejto súvislosti je nutné, s ohľadom na zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom, uzatvárať s producentmi vedeckého obsahu na Slovensku licenčné zmluvy. V rámci nich bude ošetrené aj to, či CVTI SR môže predmetné digitálne objekty dlhodobo uchovávať v repozitári, ale aj to, či ich bude môcť sprístupňovať používateľom (prostredníctvom Discovery systému PRIMO). Popisné metadáta (bibliografické údaje) sa v súčasnosti tvoria priamo v KIS Dawinci a v bibliografickej databáze SciDAP.

Jednou z významných aktivít akvizície je spolupráca so ZSVTS, ktorý poskytol svoj fond knižnice na zriadenie Depozitnej knižnice ZSVTS v CVTI SR na základe Dohody o spolupráci medzi týmito dvoma inštitúciami, a bol aj vypracovaný Rámcový plán spolupráce CVTI SR a ZSVTS na rok 2013 aj na ďalšie roky. Depozitná knižnica ZSVTS bude obsahovať všetky doteraz vydané dokumenty jednotlivými zväzmi vedecko-technických spoločností. Po delimitácii celého fondu sa počas roka 2013 priebežne menne aj vecne spracovávali zborníky, monografie a časopisy v knižnično-informačnom systéme (KIS) a v tomto spracovávaní sa pokračuje ďalej aj v roku 2014. ZSVTS bude aj po odovzdaní súčasného fondu knižnice priebežne dopĺňať túto depozitnú knižnicu o novú sivú literatúru vyprodukovanú na vlastnej pôde.

CVTI SR spracováva tento fond na úrovni bibliografického popisu do KIS. Tieto bibliografické údaje z KIS budú slúžiť aj ako metadáta pre potreby identifikácie jednotlivých digitálnych objektov. K 1. máju 2014 bolo bibliograficky spracovaných 1 860 titulov z fondu ZSVTS. Celý depozitný fond ZSVTS sa postupne digitalizuje po úroveň plných textov a plánovaným výstupom digitalizácie depozitného fondu ZSVTS bude vytvorenie Digitálnej knižnice ZSVTS v prostredí MediaInfo.

Po kvalifikovanom výbere niektorých zborníkov ako sivej literatúry sa v budúcnosti plánuje ich analytické spracovanie v bibliografickej databáze SciDAP – Centrálna databáza a portálový prístup k slovenským elektronickým informačným zdrojom pre výskum a vývoj, jej prevádzka a aktualizácia.

V tomto čase prebiehajúci upgrade bibliografickej databázy SciDAP rieši aj metadáta k všetkým dokumentom sivej literatúry.

Záverom možno konštatovať, že zborníky z konferencií, normy, patenty, výskumné správy, vysokoškolské kvalifikačné práce, firemná literatúra a ostatné dokumenty sivej literatúry majú významné miesto z hľadiska podpory VaV a pre potreby akademických a vysokoškolských pracovníkov, pracovníkov vedy a výskumu. Nastavenie všetkých procesov akvizície, spracovania a digitalizácie sivej literatúry v CVTI SR by malo napomôcť čo najjednoduchšie sprístupneniu jej obsahu celej akademickej a vedeckej obci a zefektívnieniu šírenia poznatkov obsiahnutých v sivej literatúre.

PhDr. Gabriela Miklánková
gabriela.miklankova@cvtisr.sk

Mgr. Andrea Lebedová
andrea.lebedova@cvtisr.sk

(Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava) ■